

KIRKEGÅRDEN

Juni 2019

39. årgang

3

klassisk og moderne
indretning på kirkegården

kantsætning og armering
af udearealer...

affaldssortering med bl.a.
BIKAB

TLF: 7023 2999
WWW.G9.DK

INDHOLD

s. 04	Der sker udviklinger - Vi ser det bare ikke
s. 08	Microbølger skal bekæmpe ukrudtet
s. 12	Er du medlem af en erfagruppe
s. 14	Vejledning om urner
s. 18	Årsmøde for DKL og FDK
s. 22	Nyt krematorie i Aabenraa
s. 24	Nyt fra Krematoriekonsulenten
s. 26	En omvej værd
s. 31	Bog anmeldelse
s. 32	Det grønne hjørne - Det insektvenlige kirkegårdsbed
s. 34	Profil - Hanne Ertbølle Gerken
s. 37	Kort nyt
s. 38	Kalender

FORSIDE

"Der sker udviklinger, men vi ser det bare ikke". Sådan skriver Vagn Andersen i sin artikel i dette nummer af bladet, hvor han ser tilbage på 45 år i kirkegårdsbranchen. Når man sammenligner kirkegården i dag, med hvordan den så ud og blev brugt for 45 år siden, så er der sket ændringer på mange områder. Billedet er fra Egekirkegården i Holstebro. Foto: Anders Beck Larsen.

REDAKTION

Redaktør:
Tommy Christensen
Mail: redaktion@danskekirkegaarde.dk
Tlf.: 20 41 61 86

Redaktion:
Anders Beck Larsen
Nyborg Kirkegårde
E-mail: anders@nyborg-kirkegaarde.dk

Annee Katrine Bonde
Sønderholm Kirkegård
Mail: sonderholm_kirke@mail.dk

Christian Høybye Hougaard
Gjellerup Kirkegård
E-mail: chha@km.dk

Hanne Ertbølle Gerken
Ribe Kirkegårde
Mail: hg@ribekirkegaard.dk

Jens Dejgaard Jensen
Silkeborg Kirkegårde og Krematorium
Mail: jdj@skk.dk

Jørn Skov
Tønder Kirkegård
Mail: tonder-kirkegaard@mail.tele.dk

Anonncesalg
Tommy Nilsson, Hvidovre Kirkegårde
Mail: tn@fkih.dk
Tlf. 23 45 35 56

Sekretariat:
Foreningen af Danske Kirkegårdsledere
Springbakken 1
9230 Svenstrup J.
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk
Tlf: 60 53 59 00

Layout og tryk:
Jello ApS
Tlf. 3145 0050
E-mail: da@jello.dk

Redaktionelt stof og annoncer til 'KIRKEGÅRDEN' nr. 4, 2019 sendes til redaktion@danskekirkegaarde.dk senest d. 20. juli 2019. Artiklernes indhold er ikke nødvendigvis et udtryk for Redaktionens, FDK's eller DKL's holdning.

DER SKER UDVIKLINGER – VI SER DET BARE IKKE...

Tekst og foto: Vagn Andersen, vagn@hoersholmkirkegaard.dk
Kirkegårdsleder, Hørsholm kirkegård

Traditionelle gravsteder blev omlagt til en afdeling med græs og Rhododendron på Humlebæk Kirkegård.

Vi hører ofte, at der ikke sker megen udvikling på de danske kirkegårde. Men er det nu også rigtigt? Måske ser vi det bare ikke, fordi det sker langsomt, eller måske hører vi ikke nok om det, fordi vi ikke altid er gode til at fortælle om de nye tiltag og holdningsændringer, der sker rundt om på landets kirkegårde.

Jo der sker en udvikling hele tiden, nogle steder mere end andre. Vi har mange dygtige kirkegårdsledere og gravere, som ikke er bange for at foreslå ændringer og

det lykkes ret godt. Selvfølgelig ikke alle steder – nogle steder er man gået i stå eller mangler fantasi, men det er vel her at samarbejdet mellem menighedsrådet og ansatte skal bestå sin prøve. Jeg har som kursusleder for FDK igennem mange år hørt på deltagere, der fortæller om mange gode tiltag og mange rigtig fine ideer.

Der er sket noget på 45 år

Kirkegården og dens brugere udvikler sig. Når jeg tænker 45 år tilbage i tiden, hvor vi på mange kirkegårde

Et anderledes Lapidarium på Gladsaxe Kirkegård.

Søjlerne på Hørsholm Kirkegård er et fælles monument i en afdeling, hvor gravstederne er anlagt med et varieret bunddække.

plantede hække på alle gravstedets 4 sider og brugte de samme 4 - 5 stedsegroede planter, til det udvalg mange af os bruger i dag; både løvfældende buske, stauder, græsser osv., så er der sket en stor ændring. Og for 45 år siden, hvor de fleste pårørende nøjedes med at sætte afskårne blomster på graven og til det vi oplever i dag, hvor familierne kommer med alt fra blomster, planter fra haven, stearinlys, bamses, lamper, tegninger, figurer, en flaske øl, en bog man må låne med hjem, modelbiler i små æsker osv. Alt det vidner også om ændringer og udvikling, og viser at brugerne på kirkegården i dag har et andet behov og syn på, hvad der betyder noget for dem og deres afdøde. Og heldigvis har mange kirkegårdsfolk også fuld forståelse for de ændrede behov, og ikke som før, hvor man næsten automatisk tog afstand til al udsmykning, der ikke var gravsten, planter eller afskårne blomster. I stedet prøver man at indrette kirkegården så der er plads til alles behov.

Hvad er vigtigt?

Jeg oplever også kollegaer som går meget op i at kirkegården skal være regel rette – med fine nyplantede hække, fine lige belægninger, gennemført ens bænke osv. osv. Og for pokker hvor har jeg mange gange haft dårlig samvittighed over at vi har 4 forskellige typer bænke, gamle skæve thujahække, stier som ligger skævt osv. Men når jeg så går ud med brugerne af kirkegården og gang på gang får at vide hvilken smuk kirkegård vi har, og mange som spørger til, om det da ikke er en af landets flotteste

kirkegårde – så skynder jeg mig bare at sige ja. Jeg kan simpelthen ikke huske at der har været gravstedskunder, som har klaget over kirkegårdens udseende, og da jeg på et tidspunkt nævnte til min bestyrelsesformand, om ikke vi burde få skiftet mange af de gamle hække – så han meget forundret på mig: "Hvorfor dog det?". Vi blev dog enige om at de hække, som havde en højde, hvor arbejdstilsynet havde nævnt, at vi ikke måtte løfte haksaksen over skulderhøjde – dem kunne vi så få skiftet.

Så jeg har god samvittighed over for vores mange brugere: Er de glade for vores skønne park, så er vi på kirkegården også glade.

Der sker en udvikling

Dem som læser "Kirkegården", deltager i kirkegårdskonferencen eller besøger kirkegårde, når man kommer rundt i landet, kan ikke undgå at se, at der sker en udvikling, med de mange tiltag rundt omkring: F.eks. Silkeborg med den nye afdeling i en eksisterende skov, med en fælles mindeplads ved indgangen; Torpen Kirkegård i Humlebæk, hvor skovafdelingens trækors i skovbunden bliver udført af personalet, og på Humlebæk Kirkegård, med trækævlere som gravminder langs søkanten og deres ændring af en afdeling med lange firkantede hække, hvor gravstederne var svære at sælge, til et åbent område med et flot afsluttende Rhododendronbed. På Asminderød Kirkegård, hvor man åbnet op for en ny afdeling med

Den fælles mindeplads ved indgangen til Skovkirkegården i Silkeborg.

Gravstederne er anlagt omkring en sø, hvilket giver en særlig stemning. Hørsholm Kirkegård.

mindre natur sten, som er fordelt over et åbent stykke. Gladsaxe Kirkegård, som tog sit lukkede skovområde i brug og udlagde store natursten, så familierne med det samme kunne fornemme hvordan deres grav vil se ud og hvor de i samarbejde med arkitekten, omdannede et ledigt areal til et smukt og anderledes lapidarium.

På Hørsholm hvor man fik tegnet en spændende staudehave i samarbejde med græs specialisten fra Overdam planteskole, hvor der blev tænkt i områder med lyng og forskellige stauder, så familierne kunne få lige den bund de ønskede, midt i et samlet blomstrende anlæg med flotte sorte søjler, hvorpå et porcelænsskilt med afdødes navn kan sættes. På Hørsholm, Ballerup, Hjørring og flere andre kirkegårde har man gjort meget ud af at bruge søer til skabe flotte anlæg. Brande Kirkegård med flotte afsnit med lyng, og Holstebro Kirkegård som ligeledes har lavet nogle fantastiske områder, både med lidt skovpræg men også brug af græsser, stauder mv. Roskilde Kirkegård som har arbejdet meget med stauder og spændende monumenter. Garnison Kirkegård som vovede sig ud i at sætte nogle meget specielle gravmonumenter op, som en slags byggekloster imellem en gruppe stauder og heller ikke var bange for at sætte bistader op midt i storbyens grønne område. Deres tiltag med at lave en legeplads i den ene ende af kirkegården, et tiltag som blev efterlyst af nogle, der ikke mente der skete "nok" på

de danske kirkegårde

For så ikke tale om alle de kirkegårde som også har taget hensyn til andre typer trossamfund og fået lavet nogle spændende nye tiltag her. Her kan blandt andet nævnes de kommunale kirkegårde i Odense, med deres områder for katolikker, muslimer, asa- og vanetroende og yazidier. Vejle og Vestre Kirkegård i København plus flere andre steder, hvor man ligeledes har haft mulighed for at ændre dele af kirkegårdens områder, så der er blevet mulighed for at muslimerne kan få begravelsespladser, der passer ind efter deres ønsker.

Der kan nævnes mange andre gode og nye tiltag; det er ikke sikkert vi er enige om hvad godt er, men en udvikling er i gang – og den tager tid. Og jeg forventer, at der stadigvæk findes og tænkes i nye baner; den med en lille cafe eller mulighed for at servere kaffe og is er spændende, og jeg glæder mig til at høre hvem som tager springet. Vi ved godt, som kirkegårdsledere og gravere, at folk "udefra" måske synes at kirkegårdene ligner sig selv. Klart nok – for man ændrer ikke en kirkegård fra den ene dag til den anden, på kirkegården er vi nødt til at tage de hensyn, som fredningstider og servitutter nu engang har begrænset os til. Men mange har lavet forskellige former for langtidsplaner, der åbner op for en udvikling over en årrække.

Afdelingen 'Heden' på Brande Østre Kirkegård er udelukkende tilplantet med hedelyng. Foto: Rikke Nørulf

Den muslimske afdeling på Nordre Kirkegård i Vejle.

Inspiration til udvikling

Jeg mener det er vigtigt at man deltager i de arrangementer, der bliver lavet i kraft af kurser, studieture, årsmøder mv., men også i de mindre erfa- og brugergrupper som heldigvis også findes. Og hermed en opfordring til de menighedsråd, som holder igen med at støtte og budgettere pengene til at deres gartnere, gravere og ledere kan deltage i de mange relevante tilbud som findes; det er ikke sådan man udvikler sin kirkegård. Det er måske ikke altid selve kurset eller studieturen der er det vigtigste, men det er vigtigt at få den kontakt med andre som arbejder med kirkegårdene. Og de menighedsrådsmedlemmer, der sidder i et kirkegårdsudvalg eller en kirkegårdsbestyrelse, bør også selv deltage i de kurser, studieture, konferencer mv., som bl.a. Kirkegårdskulturen, FDK og andre er med til at arrangere. Selv har vi i min forvaltning i de sidste mange år haft medlemmer af kirkegårdsbestyrelsen med til nogle af de mange tilbud, hvilket har givet vores kirkegård mange nye og spændende tiltag; ideer vi først og fremmest har hentet ved den nære kontakt med kollegaer, når man sammen har fået serveret en viden og oplevelse. Og jeg fornemmer også at mine bestyrelsesmedlemmer faktisk har fået en øjenåbner på mange måder.

Jeg mener selvfølgelig også at vi skal passe på de kirkegårde vi har i dag, så det ikke ender i nogle kedelige tomme kirkegårde, med kun græsplæner eller perlesten; her vil lidt fantasi i høj grad være på plads.

Efter min mening bør et menighedsråd eller provsti skubbe på, at de ansatte på kirkegården jævnligt deltager og får kontakten til andre kollegaer. Jeg har desværre også oplevet ledere, som fuldstændig isolerer sig; og det ses også på den "manglede" udvikling på kirkegården og oftest også på personaleudviklingen.

En kirkegårdsleder er ikke kun en som skal sørge for sit personale, sælge gravsteder og købe gran. Kirkegårdslederen skal også komme med ideer og udvikle sin arbejdsplads, og først og fremmest lytte til behovet. ■

45 år i kirkegårdsbranchen

Vagn Andersen går på pension den 31. juli 2019, efter præcis 32 år som kirkegårdsleder på Hørsholm Kirkegård, hvor han tiltrådte stillingen den 1. august 1987. Vagn Andersen har arbejdet inden for kirkegårdsområdet siden han startede som faglært gartner på Assistens Kirkegård i København den 1. juni 1974.

MICROBØLGER SKAL BEKÆMPE UKRUDTET

Af Annee Katrine Bonde, sonderholm_kirke@mail.dk
Graver, Sønderholm Kirkegård

Pesticidfri ukrudtsbekæmpelse er en bekostelig affære, og der arbejdes til stadighed på at finde nye og mere omkostnings- og miljøvenlige metoder. En af dem er opvarmning af ukrudtet med microbølger.

I Gedved mellem Horsens og Skanderborg ligger virksomheden Fremtidens Miljø A/S. Virksomheden ejer udviklingselskabet Weed Fighter ApS, som sammen med Yding Smedie og Maskiner, Århus Kommune, Hede-Danmark og Kärcher arbejder på at udvikle en maskine til pesticidfri ukrudtsbekæmpelse på færdselsarealer som fortove og cykelstier. Maskinen fungerer ved hjælp af microbølger, og en prototype forventes at komme ud at køre netop i disse måneder.

En stor del af de pesticider, der bruges til ukrudtsbekæmpelse havner i drikkevandet. Så hvis der kan findes

en metode, der kan bekæmpe ukrudt pesticidfrit, billigt og effektivt, vil det være en stor gevinst for fremtidens drikkevandsforsyning. Microbølger er en billig teknologi, som ikke efterlader skadelige stoffer, der kan forurene jord eller luft. Når der slukkes for microbølgerne er det som at slukke for en pære: Påvirkningen ophører.

Hvordan virker det

De fleste pesticidfrie bekæmpelsesmetoder er termiske (damp eller gasbrænding) – de varmer ukrudtet op, så det dør. Men fælles for dem er, at de er fem gange så dyre at bruge som pesticider. Her har microbølgerne flere fordele,

Gasbrænder

Mikrobølger

Udviklingselskabet Weed Fighter ApS er snart klar med en prototype, hvor ukrudtet bekæmpes med microbølger. Jf. hjemmesiden www.fremtidens-miljo.dk, viser billedet effekten på ukrudtet efter 3 uger, hvor der til sammenligning er brugt gasbrænder til ukrudtsbekæmpelsen. Screenshot fra www.fremtidens-miljo.dk

som gør, at det er realistisk at halvere udgifterne til pesticidfri bekæmpelse.

Det er nemlig ikke hele arealet, maskinen kører hen over, der bliver opvarmet, men kun de planter, der skal bekæmpes. Microbølger virker ved hjælp af et hurtigt skiftende magnetfelt, som dels opvarmer det vand, der er i planten, og dels ødelægger cellemembranerne i planten, så den udtørres. Der behøves kun halvt så lang kontakttid med ukrudtet, når der bruges microbølger som ved termiske bekæmpelsesmetoder, og derfor kan maskinen køre over arealerne dobbelt så hurtigt.

Microbølgerne trænger også ned i overfladen og ødelægger de ukrudtsfrø, der måtte ligge der. De trænger dog ikke længere ned i jorden end 2-5 cm, og selv i overfladen kan de ikke sterilisere jorden, så efter kort tid er jordens mikrobiotiske liv genoprettet. Microbølgerne skader heller ikke muldvarpe og regnorm, som færdes væsentlig dybere end bølgernes rækkevidde i jorden. De vil dog blive skadet, hvis de opholder sig på overfladen og bliver ramt - på samme måde som hvis der bruges en gasbrænder.

Sikkerhed

Ukrudtsmaskinens sikkerhed bliver mindst lige så god som en moderne plæneklippers. Microbølger stoppes af metal, derfor er en metalskærm en effektiv beskyttelse, og samtidig indbygges sikkerhed i maskinen, som gør, at

der kun kan udsendes microbølger, når afskærmningen ned mod underlaget er tilstrækkelig god, og når maskinen kører hen over terrænet. Endvidere er der en meget lav grænseværdi for, hvor meget microbølge-energi der må kunne måles udenfor maskinen.

Prototypen

Prototypen bliver en 80 cm bred enhed, som er delt i 2 sektioner á 40 cm. Ved hjælp af disse sektioner kan der på en enkel måde udvikles maskiner på henholdsvis 40, 80 og 120 cm bredde. På den måde kan brugeren skifte mellem en eller flere sektioner afhængigt af bredden på det areal, der skal behandles for ukrudt. Prototypen vil blive monteret på en redskabsbærer, som skal testes på fortove og cykelstier i Aarhus Kommune. På længere sigt vil robotstyrede maskiner være en mulighed.

Til private, der ikke har behov for så stor fremkørselshastighed, vil 40 cm enheden kunne monteres med mindre effekt, og evt. stilles til rådighed som udlejningsmaskine.

Udviklingselskabet Weed Fighter ApS

Udover de nævnte samarbejdspartnere har projektet modtaget 400.000 kr. fra Statens Innovationsfond, og aktionærer har tegnet aktier for 1,1 millioner kr.

Kilder: www.fremtidens-miljo.dk og www.weed-fighter.dk ■

ÅRETS MØDESTED

✓ Mød 11.000+ GRØNNE FAGFOLK

✓ Deltag på **FAGLIGT FORUM 28. AUGUST** – særlig / relevant for dig:
- Planlægning og engagement skaber tidssvarende kirkegårde
- Bepantningen skal dyrkes for at få en grøn og frodig kirkegård

HL'19

HER MØDES ALLE, DER ER MED TIL AT BESLUTTE, UDTÆNKE, ANLÆGGE OG VEDLIGEHOLDE DANMARKS GRØNNE OMRÅDER

- ✓ Se de nye **HØJTEKNOLOGISKE LØSNINGER**
- ✓ **MASKINLEVERANDØRERNES INNOVATIONSPRIS**
- ✓ Få de nyeste trends inden for **BÆREDYGTIGHED OG KLIMATILPASNING**

HENT
GRATIS
BILLET HER

28.-30. AUGUST 2019 | SLAGELSE
HAVEOGLANDSKAB.DK

HAVE & LANDSKAB 2019

Have & Landskab finder sted fra onsdag den 28. august til fredag den 30. august 2019 på Jernbjerggård i Slagelse.

Der vil være masser at se på i årets udgave af Have & Landskabsudstillingen. Og særligt onsdag vil der være lidt ekstra at komme efter for kirkegårdsfolket, da rækken af ekspertforedrag på Fagligt Forum har fokus på netop udvikling af kirkegårde. Der vil også være foredrag om spredning af sygdomme og man kan høre mere om erfaringerne med forsøgsplantningerne med buske og brugen af bunddække.

Igen i år vil innovationsprisen blive uddelt til de tre mest imponerende nyheder blandt Maskinleverandørernes medlemmers maskiner. De maskiner, der dystes om prisen, vil være markeret med et skilt med en lysende elpære med en møtrik i.

Som noget nyt kan man også se kæmpe bonsai, der fx kan bruges til at skabe 'Zenspots' i byrummet; små afskærmede rum, der er bygget op om en enkelt stor bonsai. ■

Firmaet Eversgreen udstiller kæmpe bonsai, hvoraf nogle er mere end 100 år gamle.
Foto: Screenshot fra www.eversgreen.com

DEN STATSLIGE KOMPETENCEFOND

Alle der er ansat på en statslig arbejdsplads kan søge om penge fra Den Statslige Kompetencefond. Både ledere og medarbejdere.

Den Statslige Kompetencefond er en del af overenskomstaftalen fra 2018. Derfor dækker fonden de omkring 187.000 statsansatte, der er omfattet af aftaler og overenskomster i den statslige sektor.

Hvad kan der søges støtte til?

Den Statslige Kompetencefond giver støtte til individuel kompetenceudvikling. Støtten skal være et supplement til øvrig kompetenceudvikling på arbejdspladsen.

Der kan søges om støtte til:

- Uddannelses- og kursusgebyr: Udgifter til deltagelse i kompetencegivende aktiviteter. Beløbet er ekskl. moms.
- Materialer: Undervisningsmateriale såsom faglitteratur mv.
- Transport: Udgifter til transport i forbindelse med deltagelse i fx kursus støttes efter statens regler for kilometergodtgørelse.
- Ophold: Hvis din deltagelse i den ansøgte kompetencegivende aktivitet kræver overnatning, så kan der også ansøges om støtte til opholdet.

Der kan ikke søges om penge til vikarudgifter.

Hvor meget kan man få i støtte?

Der kan som udgangspunkt søges op til 25.000 kr. pr. år pr. ansøger. Denne øvre grænse omfatter dog ikke ansatte på akademikerområdet.

Arbejdspladsen skal også betale

Det er et krav, at din arbejdsplads også er med til at betale for den kompetenceudvikling, du søger om støtte til. Det kan fx være i form af udgifter til dækning af arbejdstid og/eller den aktivitet, der søges om støtte til.

Leder skal godkende ansøgning

Ansøgninger til Den Statslige Kompetencefond skal både godkendes af dig og din leder. Når ansøgningen er udfyldt og indsendt, så videresendes den automatisk til din leder. Først efter din leders godkendelse videresendes ansøgningen til Den Statslige Kompetencefond.

Digital ansøgning

Ansøgninger om støtte til individuel kompetenceudvikling kommer fra september 2019 til at foregå via et digitalt ansøgningskema på hjemmesiden: kompetenceudvikling.dk

Forbehold for ændringer

De statslige overenskomstparter drøfter i øjeblikket den endelige aftale, der beskriver de præcise krav til ansøgning om fondsstøtte fra Den Statslige Kompetencefond.

Frem til den endelige afklaring kan der forekomme ændringer i de ovenfor beskrevne vilkår.

Hold dig opdateret med nyt om Den Statslige Kompetencefond på hjemmesiden: kompetenceudvikling.dk
Er du ansat i staten, så kan du godt begynde at overveje, om der fx er et kursus, du gerne vil på.

Til september åbner Den Statslige Kompetencefond for ansøgninger til de 172 mio. kroner, der over de næste to år skal omsættes til kurser og efteruddannelse for statens ansatte. ■

172 mio. kroner
til kompetenceudvikling i staten

Fra september 2019 kan ansatte i staten få fondsstøtte til individuel kompetenceudvikling. I overenskomsten for 2018-2021 er der afsat 172 mio. kr. til Den Statslige Kompetencefond.

Den Statslige
Kompetencefond

ER DU MEDLEM AF EN ERFAGRUPPE?

Tekst og foto: Sabine Mogensen, skjern-kirkegaard@mail.dk
Kirkegårdsleder, Skjern Kirkegård

Kaffe er en vigtig ingrediens ved ethvert møde.

"Nu må du sørge for at komme med til erfamøderne"
Dette gode råd kom min forgænger med, den dag han overdrog stillingen til mig.

Han tilføjede også "Du er alene i denne stilling og der kan godt blive brug for at drøfte et eller andet med kolleger". Og som vi siger her i det vestjyske, så var det jo ikke helt løgn.

2 forskellige erfagrupper

Jeg tog det til mig, og endte med at være med i 2 forskellige. Den ene meget lokal, med 4 medlemmer, alle

indenfor Ringkøbing og Skjern provstier. Vi har det til fælles, at vi befinder os i samme ligningsområde og kører efter de samme takster, som her er provstibestemte. Geografisk sidder vi ikke langt fra hinanden. Det gør det nemt lige at stikke hovederne sammen. To gange om året aftaler vi at mødes en eftermiddag på skift hos hinanden. Nogle gange har vi noget bestemt vi skal vende, andre gange er det mere hvad der sker lige nu og her. Vi er også altid lige rundt og se kirkegården.

Den anden gruppe, som jeg er en del af, tæller 10-12 medlemmer. Vi er fra et større geografisk område, og

vore kirkegårde er meget forskellige i størrelse. Området strækker sig fra Lemvig og Ringkøbing i vest, til Viborg i øst, fra Skive i nord til Skjern og Brande i syd. Møderne går også her på skift, vi mødes til kaffetid, midt formiddag, og der er udsendt en dagsorden med punkter, som medlemmerne har ønsket at drøfte. Alt kan vendes og gode råd kan hentes. Uanset om det drejer sig om udvikling af kirkegården, arbejdsmiljø, fortolkning af overenskomster, nye gravstedstyper, økonomi, hvilken slags hækplanter der skal bruges, maskiner, regnskabstekniske spidsfindigheder, den nye ferielov og meget mere. Også her er vi på "kirkegårdsvandring" fordi, i sidste ende er det jo den, det hele handler om, og fordi det i sig selv kan være en god kilde til inspiration at tage med hjem. Vores næste møde finder sted i november i Skjern. Her vil jeg bl.a. fortælle om hvordan det går med vores udviklingsplan, og vi vil se på vores grandækning, som udføres på plader inde i maskinhuset.

Stort udbytte af erfagrupperne

Der findes nok ikke nogen opskrift på hvordan et erfamøde skal afvikles, eller hvor tit man skal mødes. Hver gruppe organiserer sig, som den ønsker det. Men der er vist ingen tvivl om, at alle kan bidrage med et eller andet og alle får noget med hjem. Når man kender hinanden, bliver det også nemmere at kontakte en kollega, fordi før eller siden kommer vi alle i en situation, hvor vi er nødt til at hente gode råd, fra en der har den nødvendige erfaring på området.

Jeg er rigtig glad for mine to erfagrupper, og får stort udbytte af vores møder. Har du ønske om at blive en del af sådan et fællesskab, så vil jeg hermed opfordre dig til at forhøre dig hos kolleger, om det findes i dit område. ■

 Lyng Naturgødning ApS
e-muld

**Muld • Spagnum • Barkflis • Træflis
Topdressing • Grus • Granitskærver**

Levering med lastbil eller afhent selv
Container udlejning

www.l-n-g.dk - også i bigbags

Slangerupvej 16 • 3540 Lyng • 48 18 73 50

K&S Tree Care ApS
Certificeret træpleje

Kim Poulsen
Mobil 40 32 11 90

Lunikvej 9
2670 Greve
Tlf. 43 45 11 90

ks-treecare.dk

Digitalt Kirkegårdskort

- Opmåling - Rådgivning - Ajourføring
- Kort - Protokoller - Nummerering
- Plejeplaner - Afsætning - 25 års erfaring

Landinspektørcentret
Nygade 46 - 7400 Herning - tlf. 97 12 36 88
herning@lcdk.dk - www.lcdk.dk

Wad
LANDSKABSARKITEKTER A/S

Udviklingsplaner | Naturkirkegårde
Omlægninger | tilgængelighed og meget mere...

Engtoften 3, st. 15
8260 Viby J
Telefon 86 52 17 77
www.wadlandskab.dk
martina@wadlandskab.dk

Book os til en rådgivningsdag

VEJLEDNING OM URNER

Tekst: Danske Krematoriers Landsforening
Foto: Tommy Christensen

Krematorierne har maskinel hjælp til sorteringsarbejdet efter en kremering, hvilket stiller krav til urnens højde, omfang, påfyldningsåbning samt materiale.

Når en afdød er blevet kremeret, skal asken anbringes i en urne. Er der efter kremeringen genstande, der ikke kan være i urnen, skal de bortskaffes på sømmelig vis.

Det er krematoriets bestyrelse, der sætter retningslinjer for håndtering af urner i praksis. (Se særligt afsnit)

Urnere af plasticmaterialer eller andet langsomt forgængeligt materiale kan kun nedsættes på kirkegårde med tilladelse fra kirkegårdens bestyrelse. Ved de kommunalt drevne kirkegårde, kan dette være vedtægtsbestemt.

De juridiske rammer

I Danmark har vi regler for, hvordan vi håndterer omgangen med afdøde personer. Det gælder også, efter de er blevet begravet eller kremeret. Håndteringen er af praktiske

og etiske årsager reguleret i love, cirkulærer og bekendtgørelser, som alle administreres af Kirkeministeriet.

Krematorierne sætter krav til de praktiske udformninger og volumen af urner.

Fredningstiden for en urne er 10 år. Giver kirkegårdens bestyrelse tilladelse til nedsættelse af svært forgængelige urner, kan der kræves forlænget fredningstid.

Urnere skal være forseglede, når de forlader krematorierne. (Se særligt afsnit)

Anbringelsesmuligheder

I Norden har der været tradition for, at anbringelse af urner kun kan ske bestemte steder, således også i Danmark.

I dag skal urner nedsættes på en kirkegård, anbringes i et kolumbarium (urnehal) eller nedsættes på andre begravelsespladser, som Kirkeministeriet har godkendt. Nedsættelse af en urne på privat grund kræver tilladelse fra biskoppen. Asken kan endvidere spredes over åbent hav, eller urnen kan tages ud af landet for anbringelse i et andet land.

Ønskes asken spredt over åbent hav, træffes afgørelsen af begravelsesmyndigheden, som er det lokale sogn, hvor afdøde boede. Afdødes skriftlige samtykke skal følge anmodningen om kremering.

Ønskes asken nedsat på privat grund, kan det kun ske med tilladelse fra biskoppen i det stift, hvor grunden er beliggende, som kan være det samme stift, som afdøde boede i. Flere betingelser skal være opfyldt, f.eks. skal grunden være på mere end 5000 m², og der skal ske tinglysning.

Det er muligt at få asken delt til anbringelse som beskrevet ovenfor. Det kan kun ske med tilladelse fra biskoppen i det stift som afdøde boede i.

Det er ikke tilladt at anbringe urnen i hjemmet.

Forsegling af urner

Forsegling er et ældre ord for lukning og er en foranstaltning, som krematorierne udfører. Reglen er fastsat for at kirkegården kan se, at urnen ikke har været åbnet under transporten fra krematoriet til kirkegården.

Traditionelt har låget på urnen været fastgjort til den nederste del af urnen ved en metaltråd, der bliver trukket gennem begge dele af urnen, og derefter blev urnen forseglede ved, at en plumpe blev trykket sammen om tråden med en tang med krematoriets kendemærke.

Forsegling af urner opretholdes stadig, men i forhold til anbringelsesstedet, og især i forhold til ændrede urnematerialer, sker forseglingen i dag på flere forskellige måder. Limning af urner er en udbredt løsning.

Skal asken spredes over åbent hav, skal forseglingen være mulig at bryde uden brug af værktøj.

De praktiske rammer

For at urner kan håndteres i krematorierne, sætter krematoriernes bestyrelser retningslinjer for størrelse, urnens højde og omfang, påfyldningsåbning samt materiale. Der er ingen godkendelsesprocedure, som man kender det fra f.eks. kravet til kister, der skal kremeres, men i praksis

er der de fleste steder et samarbejde mellem krematorierne og importørerne/producenterne, således af urnerne opfylder kravene.

Det er vigtigt, at urnen kan indeholde mængden af aske efter kremeringen. Det varierer fra person til person, men er volumen 5,5 liter, kan asken altid være i urnen. Volumen afhænger også af om afdøde havde indopererede implantater. Findes disse dele, skal de dele der kan være i urnen, med.

Urnens højde og omfang skal have en størrelse, så den kan anbringes i det apparat som fylder asken ned i urnen. Højden på urnen skal være mindst 20 cm. og må højst være 30 cm. For så vidt angår omfang, afgøres dette som regel af det æstetiske udtryk og har indtil nu ikke været et problem. Er urnen rund, vil 21 cm. i diameter være grænsen for omfanget.

Den åbning der skal være i urnen, for at asken kan påfyldes, skal være fra 10 til 15 cm. i diameter. Det materiale, som urner fremstilles af, skal være muligt at håndtere uden at urnen bliver beskadiget ved behandling i processen. Som regel giver dette punkt ikke problemer, men meget let brændte urner kan være så skrøbelige, at de ikke er egnede til formålet.

Herudover er der ikke krav til urnernes materiale. De senere år har kreative producenter sendt nye materialer på markedet som – for de flestes vedkommende – kan håndteres.

Urnere til børn skal være store nok til at kunne indeholde asken efter kremeringen.

Private urner

Ønsker pårørende selv at levere en urne i forbindelse med kremeringen, skal de overholde samme rammer som beskrevet i denne vejledning.

Identifikation af asken

Når afdøde er kremeret, anbringer krematoriet en kremeringssten i asken. Denne sten er som regel udformet i meget hårdt brændt ler. Stenen indeholder krematoriets kendetegn, kremeringsnummer og i nogle tilfælde også et årstal. Den forbliver i asken og følger urnen uanset hvor den skal anbringes.

Transport af urner

Når kremeringen er sket og asken anbragt i en urne, kan den hentes på krematoriet. Det kan ske ved at bedemanden eller de pårørende afhenter urnen. Kirkeministeriet

Sådant et fragtskib må da kunne indeholde både det ene og det andet, men den er vist ikke gangbar i DK.

har fastsat regler for anbringelsessteder for urner, og det er ikke tilladt, at urnen anbringes i private hjem. Det betyder, at urner der afhentes i krematorierne, skal transporteres til anbringelsesstedet uden unødigt ophold. Urner der er egnet til det, kan sendes med postvæsen/transportfirma.

Urners anbringelse på en kirkegård

Der er ca. 2.200 kirkegårde i Danmark. Kirkegårdene forventer at modtage urner til nedsættelse, der har mål m.m. som tidligere beskrevet, og graver derfor urnehullerne, så de er store nok til standardmålene. Er urnen ikke inden for disse mål, skal kirkegården kontaktes.

Mange kirkegårde stiller krav til, at urnen er forgået når fredningstiden er udløbet, og derfor skal der nogle steder bruges nedbrydelige urner.

Spredning af asker

Skal en aske spredes over åbent hav, skal det ske ved, at asken hældes ud af urnen.

Det er ikke tilladt at dumpe urnen i vandet, uanset om

man har fået oplyst, at urnen er specielt egnet til denne opgave.

Bestemmelsen er indført, for at urner ikke skal havne i et garn, og dermed ende et utilsigtet sted.

Nedsættelse på privat grund

Giver biskoppen tilladelse til nedsættelse af en urne på privat grund, sker det på særlige betingelser. F.eks. skal urnen nedgraves i mindst 1 meters dybde, og der stilles særlige krav til urnens materiale. ■

Danske Krematoriers Landsforening

Landets 20 krematorier har dannet interesseorganisationen Danske Krematoriers Landsforening, som forkortes til DKL. På DKL's hjemmeside er der flere oplysninger om krematorieforhold. Spørgsmål generelt og særligt i forhold til urner kan sendes til DKL på mailadressen admin@DKL.dk

Kirkeministeriet

Spørgsmål i forhold til love – bekendtgørelser og cirkulærer kan rettes til KM@KM.dk

GRAVSTEN PÅ MUSEUM

Tekst: Fra Fredensborg Museum

Foto: Vagn Andersen

Skat kan betales på flere måder; bl.a. med en gravsten.

Tommas Hansen og Hustru's gravsten blev fundet indmuret i en væg på Strandgården.

På Fredensborg Museum kan man bl.a. se to gravsten. De har hver deres finurlige historie.

Betalte sin skat med en gravsten

På stenen ses navnet A. H. Brandt. Han var chef for administrationen på Karlebo Rådhus indtil 1970. Desuden ses hans fødselsdato- og år, men ikke, hvornår han er død.

Forklaringen er den, at engang i 1950-erne meddelte en stenhugger fra Brønsholm, at han ikke kunne betale sin skat. Stenhuggeren fik da til opgave at lave Brandts gravsten på forhånd, mod at Brandt til gengæld betalte skatten for ham.

Det er formentlig både første og sidste gang i historien, at en borger har betalt sin skat med en gravsten?

En usædvanlig gravsten

På denne sten kan man læse navnet "Tommas Hansen og Hustru". Der er hverken anført fødselsdato- og år for nogen af dem. Heller ikke hvornår de er døde, bortset fra

årstallet 1881 – Og hustruens navn nævnes slet ikke?

Gravstenen er i 2011 fundet på "Strandgården", i dag Nederste Torpenvej 8 i Humlebæk. Helt usædvanligt fandt de nuværende beboere stenen indmuret i en væg mellem to værelser.

Granskning i kirkebøgerne viser, at de har været begravet på Asminderød Kirkegård. Og at det er Tommas Hansen, der døde i 1881, mens hustruen, der hed Bodil, døde i allerede i 1871.

Tommas og Bodil købte Strandgården kort tid efter deres bryllup i 1836. Gården var i slægtens eje indtil 2010. ■

Fredensborg Museum
Avderødvej 19, Avderød
2980 Kokkedal

ÅRSMØDE FOR DKL & FDK

Foto: Screenshot fra www.helnan.dk

Den 2.- 4. september 2019 afholder DKL og FDK fælles årsmøde i utroligt smukke omgivelser på Marselis Hotel Helnan i Aarhus.

Der er udgang til Aarhus bugt direkte fra hotelværelset, så husk badetøj. Der er også mulighed for gå- og løbeture i det omgivende kuperede skovterræn.

Programmet er bredt sammensat med maskinudstilling, ekskursioner og oplæg om nye administrative regler. Foreningerne vil naturligvis også afholde deres generalforsamlinger.

Mandag d. 2. september

Årsmødet starter med registrering, kaffe og maskinudstilling. Der vil være både være indendørs og udendørs udstilling. Nye og gamle samarbejdspartnere har købt en plads for at disponere produkter, der er relevante for vores branche. Mandagens program er sammensat således, at der vil være god tid til at tale med udstillerne og eventuelt gøre en god handel.

Den ferielov træder i kraft i år, og hvad så? Dette vil Julius Rechendorff fra ATP, fortælle mere om fra kl. 10 og indtil frokost kl. 12.

Om eftermiddagen vil der være orientering fra SKAT om

Marselisborg Mindepark og Forstbotanisk Have ligger kun en kort gåtur fra hotellet.
Foto: RhinoMind, CC BY-SA 4.0

På Vestre Kirkegård skal vi bl.a. se krematoriet. Foto: Heelgrasper, CC BY-SA 3.0

En del af Nordre Kirkegård skal omdannes til Skovkirkegård. Allan Krarup Rask fortæller om projektet, der er udarbejdet af Schönherr. Illustration: Screenshot fra www.schonherr.dk

inddrivelse af gæld. Det er obligatorisk for kirkegårde, at inddrive gæld fra debitorer ved hjælp af SKAT. Der vil blive orienteret om reglerne, hvordan de skal praktiseres, og om hvordan man kommer på SKATs nye inddrivelses-system PSRM.

Efter DKLs generalforsamling vil Christina Puig fra FTF-a fortælle nyt om dagpengeregler og pension.

Herefter afholdes FDKs generalforsamling.

Tirsdag er ekskursionsdag

Dag startes dagen med et kort oplæg på hotellet. Erik Bach, fuldmægtig ved Aarhus kommunes kirkegårde, vil

blandt andet forklare om krematorieforvaltningens skifte til gas. Der vil også være en kort orientering om formiddagens ekskursion, som går i busser til Aarhus Vestre og Nordre kirkegård.

På Vestre kirkegård, skal vi besøge krematoriet, se den muslimske gravstedsafdeling og udviklingen af denne, og høre historie om tyskere i 2. verdenskrig på Vestre kirkegård.

På Nordre kirkegård vil Allan Krarup Rask sørge for at guide os rundt på Skovkirkegården. Det er også på Nordre kirkegård at frokosten indtages.

Ekskursionen afsluttes med et besøg på Moesgaard Museum, hvor museumsinspektør Anders Emil Rasmussen vil fortælle om døderitualer og museets udstilling "De dødes liv". Foto: Screenshot fra www.moesgaardmuseum.dk

Tommy Krabbe "sætter strøm" til årsmødets sidste indlæg. Det handler om den kommunikation, det er så vigtigt at mestre i dagligdagen. Foto fra www.athenas.dk

Derefter går turen til Moesgaard Museum, hvor museumsinspektør Anders Emil Rasmussen vil fortælle om døderitualer, og museets udstilling "De dødes liv". Vi skal se udstillingen om de døde, og drikke kaffe på museets specielle tag. Der er mulighed for at besøge museets øvrige udstillinger.

Dagen afsluttes med konferencemiddag, hvor gæster fra vores søsterforeninger og kirkeministeriet deltager.

Onsdag

Dagen starter med sidste nyt om kirkegårdenes økonomi og muligheder, og præsenteres af Jacob Øllgaard og Klaus Kern fra Kirkeministeriet.

Årsmødet slutter med et altid aktuelt emne. Kommunikation. En evig tilbagevendende udfordring for os og dem vi skal arbejde sammen med i det daglige. Så gå ikke glip af dette indlæg fra cand.mag, i interpersonel organisations-

kommunikation, Tommy Krabbe.

FDK glæder sig til at se dig. Vi håber på et godt fremmøde, og opfordrer alle til at bruge ledige stunder under årsmødet til at netværke på kryds og tværs med nye og gamle medlemmer.

Vi ses! ■

Praktisk info

Dato: 2.-4. september 2019

Sted: Helnan Marselis Hotel, Strandvejen 25, 8000 Aarhus C

Tilmelding: Online via link på FDKs hjemmeside: <http://danskekirkegaarde.dk/aktiviteter/arsmode>, senest d. 15. juni.

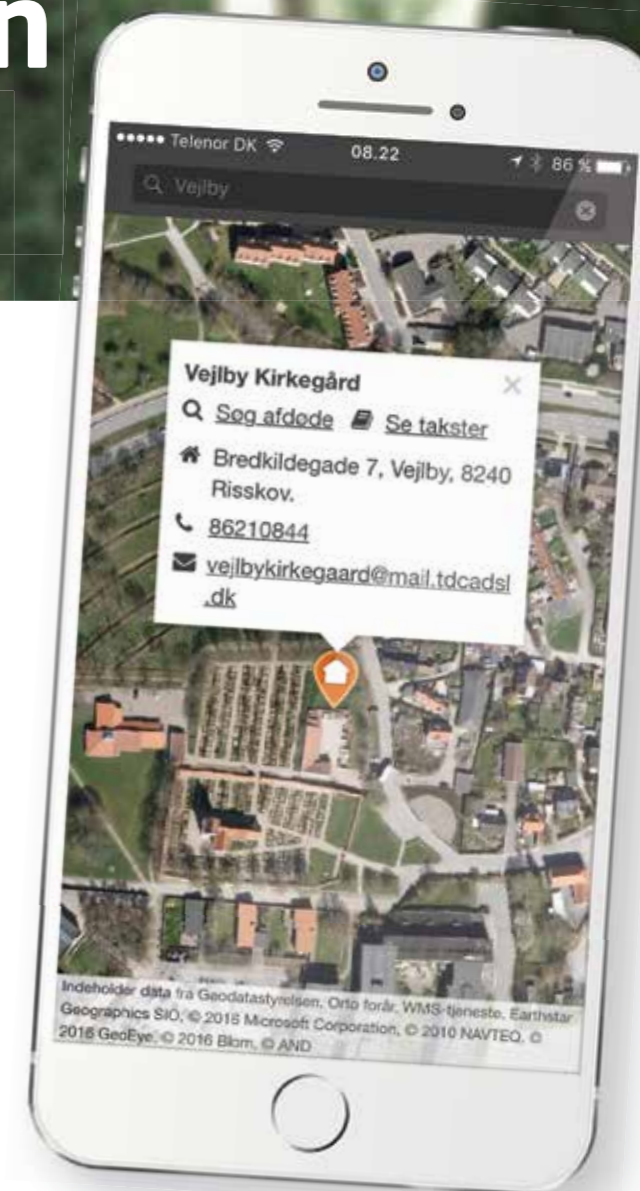
Pris: 4.900 kr. inkl. moms. Tilkøb af frokost onsdag: 200 kr.

Find gravsted Gratis app til din smartphone

Gør det let for kirkegårdens besøgende

En GRATIS service, som alle kirkegårde kan tilmelde sig. På www.findgravsted.dk eller via den nye app vises placeringen af alle kirkegårdens gravsteder, samt takster og kontaktoplysninger.

Fås til både Android og iPhone (iOS).

Nu med over
1000 tilmeldte
kirkegårde

**Kontakt EG Brandsoft
på 9928 3565, og få en
gratis demonstration.**

NYT KREMATORIE I AABENRAA

Af Morten Hansen, MOHA@km.dk
Administrationschef, Aabenraa Sogn

Klimahensyn er tænkt ind i opførelsen af det nye krematorie i Aabenraa, der får en stor sydvendt tagflade med solceller og kommer til at bruge gas som brændsel i de to ovnlinjer.

De første spadestik til opførelse af nyt krematorie i Aabenraa tages inden sommerferien i år, og det nye krematorie med to ovnlinjer fra Facultatieve tages i brug i august 2020.

Baggrunden er, at behovet for kremeringer har været støt stigende i Sønderjylland over de sidste mange år. I 2018 nåede kremeringstallet i Aabenraa op på 1997. Det er forventningen, at kremeringstallet over de kommende år vil stige til omkring 2400 – 2800 pr. år.

Nyt byggeri

Det nuværende anlæg i Aabenraa består af én ovnlinje fra Mitab, med en kapacitet på 1700 kremeringer årligt. Anlægget er placeret i lokaler ved det gamle kapel på kirkegården, som dog ikke kan rumme et nyt anlæg med to ovnlinjer. Derfor er der projekteret et nyt krematorie i den vestlige ende af kirkegården, som i dag ikke anvendes til andet end materialeplads mv.

Energi- og CO₂ regnskab

Menighedsrådet i Aabenraa har været meget engageret i projektet og har valgt at nytænke såvel ift. energi og klimadagsordenen som ift. muligheden for anvendelse af krematoriet.

Krematoriet bygges med en stor sydvendt tagflade på 400 m² og vil blive udført som ét stort solpanel. Aabenraa krematorie vil på den måde producere ca. samme mængde strøm, som krematoriet forbruger. Det betyder naturligvis ikke, at der ikke i et vist omfang skal købes el, idet el-produktionen ikke altid falder på det tidspunkt, hvor energiforbruget er. Men i den varme del af året vil krematoriet producere mere el end det forbruger og omvendt om vinteren. I forhold til CO₂ regnskabet er det forventningen, at krematoriet vil være tæt på CO₂-neutralt.

Også i forhold til brændsel har menighedsrådet taget klimahensyn. Man har valgt at anvende gas som brændsel af primært to grunde: Gas udgør et meget rent brændsel, som skåner ovnen og giver en ren forbrænding, endvidere er der indgået en aftale om levering af gas, som har en CO₂ reduktion på 95 % ift. traditionelle fossile brændsler. Aabenraa krematorie har siden 2011 leveret overskuds-

varmen fra krematoriet til Aabenraa Fjernvarme, og det forventes at fortsætte med det. I planlægningsfasen af det nye krematorie troede styregruppen bag byggeriet, at det nye krematorie i Aabenraa måske endda ville blive CO₂ positivt, idet den energi krematoriet leverer til fjernvarmen, ville spare Aabenraa Fjernvarme for at udlede mere CO₂, end krematoriet samlet set forbruger. Det viser sig dog, at det ikke kun er sognet, men også Aabenraa Fjernvarme, som tænker i klimabaner. Aabenraa Fjernvarme anvender allerede i dag biobrændsel, hvorfor den energi som leveres til fjernvarmen kun marginalt forbedrer CO₂ regnskabet.

Samlet set forventes det dog, at reduktionen af CO₂ fra det nye krematorie i Aabenraa vil være ganske betydelig.

Krematoriet og offentligheden

I forhold til offentligheden og brugen af krematoriet, arbejder menighedsrådet i månederne op til ibrugtagning af nyt krematorie i august 2020, med forskellige modeller for at tilbyde pårørende indsigt i krematoriets drift, samt mulighed for at overvære kisteindsættelsen mv. Denne side af sagen vil der blive arbejdet videre med over de kommende måneder. ■

Vandvogn med 10 liters vandkande

- * Praktisk at køre rundt med i haven
- * Let at vande planter og blomster
- * Ingen tunge løft
- * Ideel til kirkegårde

Kontakt os for evt.
yderligere information

www.kandevogn.dk

Priser pr. kandevogn inkl. kande:

Ved 1 stk	DKK 725,-
Ved 2 stk	DKK 625,-
Ved 5 stk	DKK 550,-
Ved 10 stk	DKK 475,-

Bestilling via telefon
eller hjemmeside

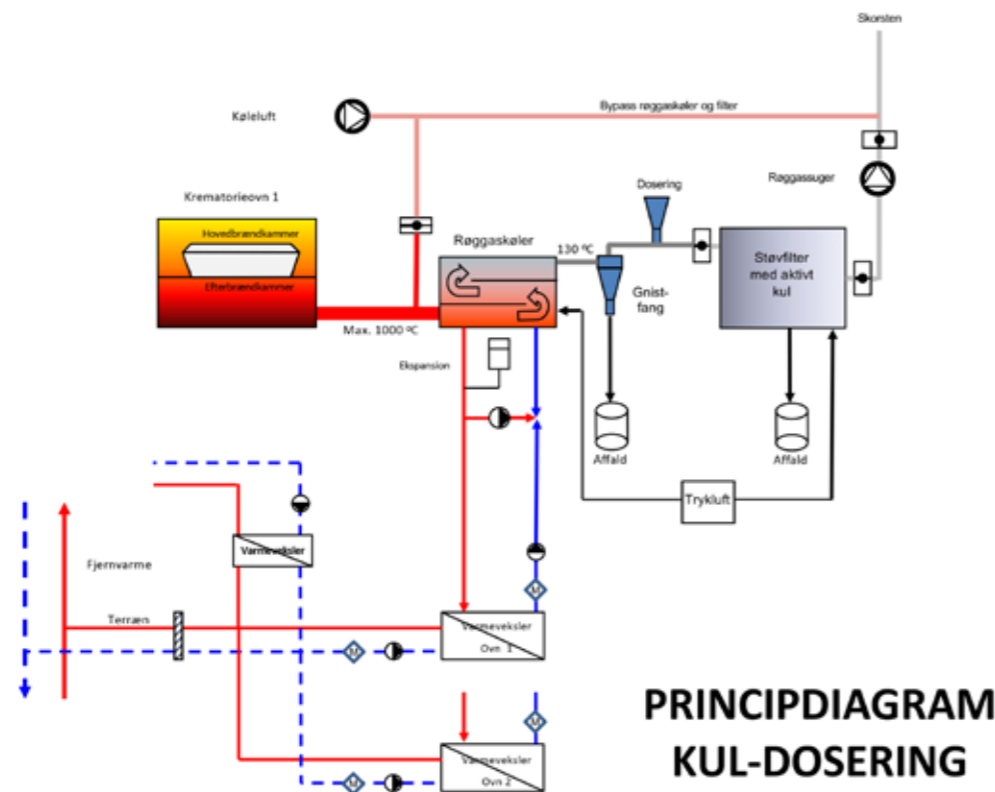
Blåhøj Stationsvej 41 - 7330 Brande - Tlf: +45 40 37 77 22
Email: info@kandevogn.dk

NYT FRA KREMATORIE-KONSULENTEN

Af Søren R. Jepsen, srj@kremkon.dk
Krematoriekonsulent

PRINCIPDIAGRAM
KUL-DOSERING

Principdiagram for krematorieteknikken i en enkelt ovn. Illustration: Søren R. Jepsen.

I forbindelse med projekteringen af det nye krematorium i Aabenraa (se artikel side 22) har både bygherre, arkitekt og ingeniører nydt godt af Krematoriekonsulentens erfaringer fra opførelse af andre krematorier, bl.a. Bispebjerg Krematorium og Fælleskrematoriet i Ringsted.

Det har været en væsentlig forudsætning for planlægningen af krematoriet, at ovnhallen skulle være et åbent

og imødekommende rum for personalet og eventuelle besøgende. Dette kræver, at den nødvendige teknik hverken kan ses eller høres. Det normale vil derfor være at placere krematorieteknikken i kælderen under ovnhallen. I Aabenraa ligger grundvandet så højt, at det vil være urimelig dyrt at etablere en vandtæt kælder. Det er derfor blevet en løsning, hvor alle funktioner ligger i stueplan. De støjende funktioner er samlet i et teknikrum ved siden

af ovnhallen. Alle forbindelser mellem ovn og teknikrum er ført skjult i en kanal under gulvet i ovnhallen.

Der blev udarbejdet et tilbudsgrundlag for krematorieteknikken, som definerede de tekniske krav til krematorieovnen samt udstyr og rensning af røgen for støv og kviksvølv.

Samtidigt blev der stillet krav om udseende og arbejdsmiljø, så krematorieteknikken respekterer både personalets og pårørendes etik. Der blev indhentet tilbud fra 4 entreprenører fra Sverige, Holland og England. De forskellige tilbud afslørede, at entreprenørerne ikke er vant til at arbejde med den nordiske måde at indrette krematorier på. Alle kunne opfylde de tekniske krav til rensning og støj; men ikke alle løsninger var lige elegante. De havde svært ved at frigøre sig fra deres traditionelle opdeling af ovnhallen i et publikumsområde og et teknikområde, som kun er for personalet. Det viste sig også, at de laveste tilbud ikke

var billigst, når de samlede udgifter til energi, aktivt kul og reparationer blev beregnet over en periode på 15 år. Efter en omhyggelig gennemgang af tilbuddene blev det Facultatieve Technologies Ltd, som havde det økonomisk mest fordelagtige tilbud. En væsentlig detalje i det vindende tilbud er at røggaskøleren er meget kompakt og placeret direkte på siden af krematorieovnen. Dette medfører at ovnen bliver bredere end sædvanligt; men til gengæld kan teknikrummet være mindre. Rensning af røgen foregår ved indblæsning af aktivt kul i støvfilteret, så der foregår en løbende dosering af aktivt kul.

Som kuriosum kan det nævnes, at det ikke er upolitisk at indhente tilbud på krematorieteknik. Selvom ovnen bliver produceret i England, bliver kontrakten med entreprenøren indgået med hovedkontoret i Holland, så eventuelle ubehagelige følger af Brexit ikke belaster bygherren. ■

ELEKTRISK MINILÆSSER

Støjsvag - minimal gene for dine besøgende

- Op til 6 timers drift og hurtig opladning
- Helt emissionsfri og meget støjsvag
- Over 200 forskellige redskaber
- Gratis demonstration hos dig

Besøg vores 3500 m² showroom på Århusvej 12, 8670 Låsby - hverdage 8.00 - 16.00

Græsklipper

Miljørive

Løvsuger

www.avant.dk

Jylland - Låsby - Tlf: 8695 7522

Sjælland - Hørve - Tlf: 5965 6037

EN OMVEJ VÆRD: SKOVSNNOGEN

Tekst og foto:
Jens Dejgaard Jensen (j dj@skk.dk)

Magnus Fuhr: Clash. Bil monteret med to tons sten. Clash har tidligere været vist i Odense og København og skal nu finde sin sidste hvile i Skovsnogens Skulpturkirkegård. På Skovsnogens hjemmeside er der et billede af Clash i en P-bås, mens to betjente ser lidt fortvivlede ud.

Anders Bonnesen: Container. Et dobbeltydigt værk – er vore afdøde bare affald?

”Skovsnogen” har ikke noget at gøre med kirkegårdsdrift. Men et besøg i den midtjyske plantage, hvor en lang række kunstværker har plads, inspirerer både til leg og til refleksion over liv og død. Og det er vel sådan set meget passende for kirkegårdsansatte at tænke over en gang imellem.

Skal du på ferie i det jyske, og er du til shelters og low-budget, så er en overnatning i Skovsnogen – Deep Forest Artland værd at overveje. Gider du ikke det med shelters og bål, så er et eftermiddagsbesøg stadig en god ide. Og har du børn, som altid brokker sig over kirkegårdsbesøg, så vil de næppe brokke sig over Skovsnogen. Hvis Legoland er for dyrt, så smør en madpakke og besøg Skovsnogen i stedet – her er også masser af afprøve og opleve. Og ingen muligheder for at købe souvenirs og junkfood.

Skovsnogen er en skulptursamling installeret i 25 ha plantage syd for Herning. Nogle kunstværker er flotte, andre er sjove eller makabre. Nogle kan man lege i, andre kan man sove i. Og nogle værker berører de store spørgsmål i tilværelsen.

God fornøjelse.

”Skovsnogen” finder du 30 km syd for Herning på adressen: Døvlingvej, 6933 Kibæk. Gratis adgang. Grupper kan bestille rundvisning.

Se mere på www.skovsnogen.dk.

GRATIS ONLINEKURSER

Som medlem af Foreningen af Danske Kirkegårdsledere, kan du tage en række online kurser helt gratis.

Masser af IT-kurser

Vil du blive bedre til IT, kan du prøve et kursus i Excel, Word, PowerPoint, Outlook eller IT-sikkerhed. Kurserne er baseret på tekster, små film og øvelser, og du vælger den form, der passer til dig.

Alle kurser giver kursusbevis, som du kan føje til dit CV.

Lær om sociale medier

Du kan også lære om sociale medier som Facebook og LinkedIn.

Nyt job?

Søger du nyt job, kan du tage et kursus, som hjælper dig

i gang med jobsøgning på sociale medier. Du kan også finde ud af, hvad der dukker op, når en arbejdsgiver søger på dit navn på Google.

Også sprogkurser

Vil du gerne være bedre til sprog, kan du tage kurser i tysk og engelsk.

Kniber det med at sætte kommaet rigtigt, kan du også lære det.

Sådan kommer du i gang

1. Gå ind på hjemmesiden www.fh.onlinekurser.dk
2. Vælg din fagforening
3. Opret en profil
4. Vælg dit første kursus ■

Ole Rømers Vej 1 B-C • 9870 Sindal • www.norcar.com • tlf. 9621 9020

755xc • a6020 • a6026 • a6226 • a7236 • a7545

MINILÆSSERE

Stabilitet **Service venlig** **Ergonomisk**

Knækstyret maskine med ekstrem snæver vende radius, konstrueret med henblik på god ergonomi og med førerens sikkerhed i højsæde, og nem betjening. Vores maskiner overholder alle gængse stillede sikkerheds krav, og mere til.

Norcar har 50 års erfaring i produktion af maskiner og anvender kun de bedste komponenter. Norcar kan tilbyde et stort redskabs program.

KONTAKT OS FOR EN UFORPLIGTENDE DEMO HOS JER.

Tidsskriftet KIRKEGÅRDEN

Tidsskriftet KIRKEGÅRDEN er et fagblad for de danske kirkegårde og krematorier. Tidsskriftet henvender sig til alle, der har tilknytning til kirkegårde og her kan man finde inspiration, nyheder og nyttig viden.

Tidsskriftet udkommer 6 gange pr. år og sendes til mere end 900 kirkegårdsfolk landet over.

Et abonnement koster 336,- kr. pr. år

(400,- kr. hvis bladet skal sendes til adresser i udlandet)

Redaktion sætter stor pris på faglige indlæg fra både ind- og udland, ligesom udenlandske firmaer er velkomne til at købe annonce plads i bladet.

For yderligere oplysninger eller bestilling af abonnement:

Se hjemmesiden:
danskekirkegaarde.dk/tidsskrift

WEIDEMANN

Salg, service og originale reservedele til minilæsseren

En original Weidemann maskine har fortjent sin position gennem mere end 50 års erfaring omsat til dybdegående tests, kvalitetskontrol og konstant udvikling af både maskine, reservedele samt tilbehør.

Med markedets laveste driftsomkostninger er Weidemann minilæssere til jer, der forventer kvalitet og pålidelighed.

Vores serviceafdeling er på i samtlige døgnets timer og 365 dage i løbet af året. Vores dygtigere montørstab har veludstyrede servicevogne og tilbyder professionel vedligeholdelse og assistance, når I har brug for det.

Stemas Maskinsalg A/S
Tolsagervej 2, 8370 Hadsten
86 43 49 00
www.stemas.dk
stemas@stemas.dk

STEMAS
Maskinleverandør siden 1981

GMR
Care for the ground

STAMA Løvsuger

- Elektrisk fremdrift og 13 hk B&S Vandguard motor til sugeeenheden.
- Lader op under kørsel.

NESBO Miljørive

- Skuffer, river og planerer i én arbejdsgang.
- Fås som bugseret eller liftophængt.
- Arbejdsbredde: 1000 - 2000 mm.

STAMA Micro EL

- Handy lille ståtruck med vippelad.
- Vedligeholdelsesfrie batterier.
- Stort tilbehørsprogram.

STAMA Parker EL

- Vedligeholdelsesfrie gelbatterier.
- Lad med 3-vejs tip.
- Pålidelig og let at betjene.

STAMA Mini EL

- Knækstyret og med vendbar førersæde.
- Servostyring.
- Hydraulisk tiplad (Manuel drejelad som ekstraudstyr).

STAMA Multi EL

- Med affjedret foraksel for god kørekomfort.
- Smal model med mange tilbehørsmuligheder.
- Hydraulisk drejelad.

STAMA Maxi EL

- 4-hjulstræk (4WD).
- Knækstyret og med vendbar førersæde.
- Hydraulisk tiplad (Hydr. drejelad som ekstraudstyr).

SE OG PRØV DET
STORE UDVALG AF
STAMA MASKINER
HOS NEDENSTÅENDE
FORHANDLERE:

Almas Park & Fritid, Ålborg &
Brønderselv

Lyngfeldt A/S, Hadsten

Anker Bjerre A/S, Holstebro &
Lemvig

Herning Skov, Have & Park A/S,
Herning

Vemas A/S, Vejle

Varde Have og Skovmaskiner ApS,
Varde

Hans Holm A/S, Tinglev

Sønderborg Skov- Park & Have
Maskincenter ApS, Sønderborg

Heden Maskinforretning A/S,
Ringø

Havdrup Maskinforretning A/S,
Havdrup

GMR
Care for the ground

STAMA | STENSBALLE | NESBO | ELKÆR

GMR maskiner a/s
Saturnvej 17
DK-8700 Horsens
Tel. +45 75 64 36 11

www.gmr.dk

KIRKENS FORUM

Hele Danmarks fagmesse for kirken

26. september 2019 • kl. 9.00-17.00

PÅ KIRKENS FORUM FÅR DU NY VIDEN, INSPIRATION OG NYE KONTAKTER

Udstilling

Kirkens Forum 2019

Som ansat i kirken kan I få en uformel snak med en langrække dygtige og professionelle udstillere.

Står I over for investeringer, renoveringer, eller har I brug for konsulentbistand på faglige eller administrative områder, så finder I det på messen.

Anders Agger

Arrangér en udflugt

Gør messebesøget til en udflugt for hele menighedsrådet og de ansatte - vi har rammerne og programmet klar til Jer.

Brug dagen på at opleve messen og nyd en lækker frokost i vores restaurant - Husk at I kan reservere bord forud. Oplev de spændende indlæg på scenen, vi præsenterer, blandt andre, Anders Agger.

Inspiration

Masser af inspiration

DM i Grandækning byder igen i år på flotte grandækninger og blomsterworkshoppen inspirerer med de smukkeste dekorationer.

Oplev det hele på Kirkens Forum den 26. september 2019 fra kl. 9.00 til 17.00 i MESSE C.

SE MERE PÅ KIRKENSFORUM.DK

MESSE C • Vestre Ringvej 101 • 7000 Fredericia • Tel. 7592 2566 • www.messecc.dk • messecc@messecc.dk

BOGANMELDELSE:

GRAVSTEDSVANDRINGER I KRISTIANSUND

Af Tommy Christensen,
redaktion@danskekirkegaarde.dk

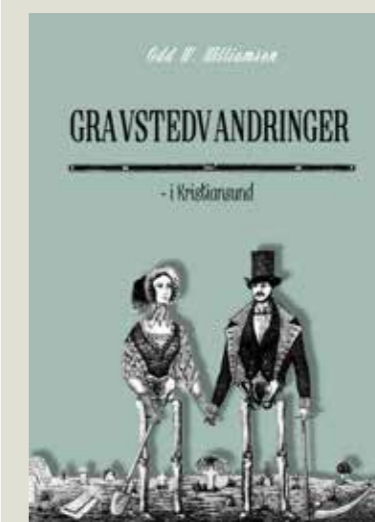

Et par af bogens smukke billeder er taget på Kirke-landets gravplads i Kristiansund.

Anmeldelse af en fin lille bog, skrevet om kirkegården i Kristiansund i Norge.

Odd W. Williamsen elsker sin kirkegård i Kristiansund og har i mange år gennemført arrangerede gåture på denne, hvor han levende om fortæller om traditioner og gamle slægter. Finurlige historier om høj som lav, som har fundet deres sidste hvilested her på landets vakreste kirkegård, som står skrevet. Hans interesse for den lokale kirkegård og kirkegårde i området er så stor at han her skrevet en fin lille bog om begravelsestraditioner og skikke som knytter sig til området. På sin helt egen lidt lune og humoristiske måde gør han stoffet interessant, og man føler sig underholdt ved at læse bogen. Bogen er rig på fine billeder og let læselig selv om den er skrevet på norsk. Hvis man er interesseret i kirkegårde, som de fleste der læser dette blad jo er, er der virkelig noget at komme efter ved at læse denne lille velskrevne og oplysende bog fra nabolandet Norge.

Odd W. Williamsen har blandt meget andet været tilknyttet Nordmøre museum siden 1994 og holder jævnligt foredrag om begravelsestraditioner og gamle skikke. ■

Gravstedsvandring i Kristiansund

Bogen er på 170 sider og kan købes ved henvendelse til Stiftelsen Nordmøre museum, på mail post@nordmore.museum.no

Prisen er 250 Nkr. + porto.

Tekst og foto: Peter Dupont Kristensen, pdk@svendborg-kirkegaarde.dk
Kirkegårdsleder, Svendborg Kirkegårde

Eksempel på et bed, hvor flere insektvenlige planter indgår.

Insekttræf på rød kvan.

Insektvenlige planter. Her er det verbena, pennisetum og scaevola.

DET INSEKTVENLIGE KIRKEGÅRDSBED

Med de sløjfede gravsteder i disse år opstår nye tomme arealer, som ofte ender op som plæne. Nogle af disse områder kunne i stedet give plads til etablering af beplantninger, der tiltrækker og tilfredsstillende de gavnlige insekter, som bier og sommerfugle.

Her vil 'de små besøgende' på lune sommerdage have mulighed for at indsamle nektar og pollen. For brugerne af kirkegården vil det insektvenlige anlæg være med til at stimulere sanserne ift. farver, lyde og dufte på både insekter og planter.

Ved at gøre en indsats for insekterne, når der vælges planter til kirkegården, bidrages således til bevarelsen af insekter, som i stigende grad har haft svært ved at finde mad og opholdssteder.

Ud over at mindske brugen af pesticider i landbruget, hvilket har styrket livet for bierne, har vi også mulighed for på kirkegården at tilbyde passende insektvenlige planter til bier og sommerfugle og på den måde skabe små vigtige oaser.

Den mængde nektar der produceres, er afhængig af temperatur, af luftens fugtighed og af fugtigheden i jorden. Derfor vil der nogle år kunne opleves at der produceres for lidt nektar på nogle træer og buske, og at de af den grund heller ikke formår at tiltrække de nævnte insekter, som kunne ønskes.

Planter der gror på solrige pladser, er ofte mere besøgte af bier, end på skyggefulde eller vindudsatte steder. Derfor skal dette også tænkes ind ved planlægningen af det insektvenlige bed. ■

Planter til det insektvenlige bed

Stauder:

Aster, Achillea, Anemone, Angelica, Calamintha, Centaurea, Cimicifuga, Digitalis, Echinops, Echinacea, Eryngium, Eupatorium, Gaura, Geranium, Gillenia, Helenium, Helianthus, Helleborus, Hesperis, Iberis, Lathyrus, Lavendula, Lysimachia, Lythrum, Malva, Milium, Monarda, Nepeta, Origanum, Paeonia, Papaver, Penstemon, Persicaria, Pulmonaria, Sanguisorba, Salvia, Sidalcea, Trifolium, Thymus, Verbascum, Verbena, Veronica.

Prydløg:

Allium, Colchicum, Chionodoxa, Crocus, Eranthis, Fritillaria, Galanthus, Hyacinthus, Leucojum, Muscari, Narcissus, Scilla

Prydtæer og buske:

Acer, Aesculus, Buddleia, Buxus, Caryopteris, Ceanothus, Chaenomeles, Cornus, Corylus, Cotoneaster, Crataegus, Daphne, Enkianthus, Euonymus, Fuchsia, Hypericum, Ilex, Koelreuteria, Mahonia, Malus, Perovskia, Philadelphus, Potentilla, Prunus, Ribes, Robinia, Rosa, Salix, Sorbus, Tilia, Weigela

KATO-IHI minigravere

Salg - service - reservedele

KATO-IHI 19VXT

1905 kg · Motor 15 hk · Kabine, varme, radio og 2 arbejdslygter
Proportionalstyrede joystik · Udskydelige bæltter 898/1300mm
1 Proportional hydraulik udtag

Kampagnepris
169.500,-

KATO IHI

Japansk kvalitet

Kontakt Vagn Hansen 23 67 88 44 (Syddjylland) eller Brian Sandfeld 24 81 44 88

BRDR. HOLST SØRENSEN A/S
FOR FREMTIDENS LANDBRUG, BYGGE & ANLÆG

TLF. 76 88 44 00 · WWW.BHSRIBE.DK

HANNE ERTBØLLE GERKEN

Tekst og foto: Hanne Ertbølle Gerken, hg@ribekirkegaard.dk
Kirkegårdsleder, Ribe Kirkegårde

”En kirkegård kan så meget - den kan også så lidt. Jeg tror på, at os der arbejder med og på kirkegårdene skal kunne se mulighederne i at åbne kirkegården op, så den bliver til gavn og glæde for de mennesker, der bruger kirkegården.”

Dagens dont

Når jeg går gennem blomsterengen, hvor vores bier bor og summer lystigt ud og ind af bistadet, når jeg møder haren på morgentur, når jeg siger godmorgen til mine dygtige medarbejdere og de kommer med gode forslag til udvikling og arbejde, når jeg viser pårørende gravsteder og områder hvor de kan begrave deres kære, når jeg har kirkegårdsbestyrelsesmøder og stemningen er produktiv og positiv, når jeg står midt i et blomsterhav af påskeliljer som vi har sat i årenes løb, når vi har arrangementer på kirkegården og mange møder frem, når jeg viser rundt på kirkegården og oplever at de rundviste synes vi i Ribe har noget at byde på, når jeg ser fuglene bade i stjernebadet ved vores kunstværk, når jeg drikker kaffe med de frivillige og hører om deres glæde ved at kunne bidrage, når jeg møder mennesker der har hørt om hvad vi gør på Ribe kirkegårde, ja så springer mit kirkegårdslederhjerter rundt af glæde og stor taknemmelighed over at jeg har fået lov at arbejde med alt dette.

Mor, far, børn og kirkegårde

Jeg har gennem mit liv altid arbejdet indenfor det grønne. Jeg er uddannet planteskolegartner i tidernes morgen og har arbejdet som gravermedhjælper, kommunegartner, projektleder, graver og nu kirkegårdsleder. Jeg har i alt arbejdet 28 år ved kirke og kirkegårde. Og det er helt sikkert at det er det mit hjerte banker mest for.

I tidens løb har jeg og min familie (mor, far og tre børn) set ret mange kirker og kirkegårde på vores vej rundt i

”Jeg har i alt arbejdet 28 år ved kirke og kirkegårde. Og det er helt sikkert at det er det mit hjerte banker mest for.”

Danmark og det store udland. Ja så mange at til sidst, når jeg sagde ”nøj, der er en kirkegård vi ikke har set”, lød det samstemmende i kor fra bagsædet ”jo mor den har vi altså set”. Det passede selvfølgelig ikke, men gjorde at nu måtte jeg vist lytte til at de simpelthen ikke gad se flere kirkegårde. Sidenhen flyttede børnene heldigvis hjemmefra, så nu kan jeg se alle de kirkegårde jeg vil, og er i den lykkelige situation at jeg har fået børnebørn, der selvfølgelig skal se og opleve kirker og kirkegårde.

Med alle de kirkegårde jeg har set og nu skal gense, kan jeg se at der er sket rigtig meget. Forandringer af de store. Kirkegårdene ser ikke mere ud som de gjorde for 20 år siden. De er ikke i vores bevidsthed/liv som før, hvor kirken og kirkegården var en del af det levede liv i sognet. Det diskuteres selvfølgelig alle steder i kirkegårdsverdenen og det samme gør sig gældende her i Ribe.

Udviklingsplaner for kirkegården

I Ribe har vi, kirkegårdsbestyrelsen og personalet, sammen arbejdet med udviklingsplaner for at komme forandringerne og de tomme arealer til livs. Vi ville have kirkegårde, der bød sig til med noget, der talte til byens folk. Vi tænkte dufte, farver, fugle, insekter, oplevelser, årstidens skiften ind i planen. Vi er i fuld gang med at føre planerne ud i livet, og der har vist sig en retning som er meget spændende. For vi vil så gerne have byens folk til at komme indenfor

Men hjælp fra de entusiastiske biavlere, der passer kirkegårdens bier, arrangeres der rundvisninger med honningmadder og bi-besøg. Kirkegården er netop blevet optaget som formidlingsbigård.

for at opleve det, som en kirkegård kan. En kirkegård kan noget helt særligt, som ikke kan opleves i skoven, parken eller ved havet. Så snart du træder ind ad lågen, bliver du sat i en stemning, som ikke findes andre steder. Historiens vingesus, byens historie, livets forgængelighed, sorgen over dem vi har mistet, glæden over livet, ja vi bliver ført gennem mange følelser, når vi bevæger os rundt på kirkegården.

Men hvis mennesker ikke kommer indenfor, vil ingen opleve det, som kirkegårde kan; ingen historie, ingen tanker på livets forgængelighed, så vi må forsøge at få kirkegården til at være en del af byens liv og derved byens folk igen. Og få byens folk og andre til at komme ind over dørtærsklen for at opleve hvad vi kan byde på. Vi vil gerne at det opleves naturligt at komme herind og bruge vores kirkegårde som begravelsespladser først og fremmest, eller bare gøre ophold her.

Bier og historier

Det har vi angrebet på flere forskellige måder. Og I får lige et par eksempler. Vi har købt bistader og bier og fået kontakt til biavlere, der meget gerne vil passe kirkegårdsbierne. Og ved at der nu bevæger sig folk klædt i bidragter rundt på kirkegården, sætter det gang i snakken mellem kirkegårdens besøgende og biavlerne, men så sandelig også i byen.

Vi inviterer gerne til rundvisninger, hvor biavlerne kommer og viser bierne frem, og vi smører honningmadder i stor stil. Der bliver talt om kirkegårde, hvilke betydninger de har, bier og planter, men der bliver også talt sammen om de mennesker der ligger begravet på kirkegården. Hvilken betydning de havde, hvad de gjorde, en lille flig af deres og dermed hele vores historie.

Vi er lige nu blevet optaget som formidlingsbigård. Det lader sig selvfølgelig kun gøre ved at vi har nogen fantastiske biavlere, der går til opgaven med liv og sjæl.

Dufte, farver, fugle, insekter, oplevelser og årstidernes skiften er tænkt ind i kirkegårdens udviklingsplan. Det har bl.a. resulteret i nogle farverige staudebede.

Luther og æbletræer

Ifølge vores udviklingsplan skulle der plantes æbletræer, og dette kædede vi sammen med fejringen af 500 året for Reformationen. For Luther skal jo have sagt: ”Selvom verden går under i morgen, skal du plante et æbletræ i dag” Som sagt så gjort! Vi inviterede enhver, der måtte have lyst til at komme og hjælpe os med at plante ”Luthers Allé”. Børn, unge, ældre dukkede op til plantning og æblekage. Det var en fantastisk dag! Det øsregnede, men byens folk nød opgaven og snakkede sammen på kryds og tværs, for træerne var så store, at man skulle arbejde sammen for at få dem plantet. Siden har der været besøg for at se, hvordan ”mit” træ har det. I alléen har vi mulighed for at invitere til at se æbletræerne blomstre, eller til at plukke æbler. Ja vi tror at om få år, kan vi blive ligeså berømte for vores æbletræer, som kirsebærtræerne er på Bispebjerg.

Opfindelsen af en fortællelyng

En fortællelyng ville vi gerne have på kirkegården. Et sted, hvor man kan sidde og gyngede lidt sammen med naboen eller barnebarnet og fortælle historie. Historien om det liv, der var, og det liv, der er. En fortællelyng var bare ikke opfundet endnu. Derfor indbød vi en flok pensionerede håndværkere på rundstykker, kaffe og en snak om en sådan fortællelyng ville være noget, de kunne opfinde. Joh, det tænkte de nu nok. De hyggede sig, snakkede sammen, som de jo ikke havde gjort siden, de mødtes på byggepladserne. Ja, nogen kendte ikke hinanden, og de udviklede og byggede, og vi serverede rundstykker og kaffe lige så tit, de mødtes.

Allehelgens dag blev gyngen indviet med taler, salmesang, og honningmadder. Spejdere og konfirmander gik fakkeloptog, da mørket faldt på. En meget smuk og højtidelig dag! Og med 7 stolte håndværkere, der kom i avisen, og som er fantastiske ambassadører for kirkegårdene i Ribe. De fortæller gerne om deres projekt og viser gerne kirke-

Vi vil gerne invitere byens folk ind på kirkegården, så de kan fornemme den helt særlige stemning, der hersker her.

gården frem for gæster. Nu mødes de engang imellem for at kontrollere om gyngen nu er, som den skal være, og vi serverer stadig kaffe og rundstykker.

Fortælleaftener på kirkegården

Vi har sat tusindvis af forårsløg på kirkegårdene. Derfor er der på kirkegården et sandt blomsterhav hvert forår. Vi syntes, at det måtte alle se. Derfor inviterede vi til en aften, hvor der var rundvisning rundt i blomsterhavet, og vi bad et par gravstedsejere om at fortælle deres families historie ved deres gravsted. Det blev en god aften med mange besøgende, og det har givet os ideen til, at vi skal arrangere fortælleaftener på kirkegården. For der er så mange historier der trænger sig på når man færdes rundt på kirkegården. Vi tænker det skal være gravstedsejere, der skal fortælle deres families historier til og for hinanden. Og vi serverer gerne honningmadder.

Nye projekter

Vi har flere projekter i ærmet. Vi vil gerne invitere til et arrangement med kirkegårdsbænkene, der ombygges til samtalebænke (ideen er tyvstjålet fra "Himmelske dage" hvor der er samtalesofaer). Måske kontakter vi Kirkens korshær for at låne sofaer, hvor forskellige samtaleværter, f.eks., præsten, provsten, menighedsrådsmedlemmer, kirkegårdsgartneren, ja alle der arbejder med kirkegårdene skal tale med de mennesker, der sætter sig på bænkene og har noget på hjerte omkring kirkegårde. Vi vil gerne høre, hvad byens folk tænker om kirkegårde, om deres forhold til kirkegården, og hvad vi kan gøre for, at det bliver en god oplevelse at være på vores kirkegårde.

Vi arbejder med mange andre spændende ting. Ny broforbindelse ind på kirkegården, med en helt særlig indgang, som hvis det bliver godkendt, i kan glæde jer til at se og opleve. Vi arbejder med en ny udviklingsplan for Gl.

Fortællegyngen er udviklet og bygget af pensionerede håndværkere. De viser gerne frem og fortæller om deres projekt. De er fantastiske ambassadører for kirkegården.

Kirkegård og vi arbejder med historiefortællinger. Og så også lige med et multihus på kirkegården, som kan tilbyde rigtig mange ting. Nå ja, så er vi jo ved at bygge nye mand-skabsfaciliteter med tilhørende værksteder og maskinhus. Det bliver megagodt.

En kirkegård til gavn og glæde

Som jeg skrev i begyndelsen, tror vi på her i Ribe, at vores kirkegårde til stadighed har noget særligt at byde på. Det er det, vi arbejder efter og med. Men intet kommer af sig selv. Vi må blive ved med at fortælle, invitere indenfor, forsøge at give ejerskab til kirkegården med forskellige tiltag, så muligheden er, at vores kirkegårde igen bliver en del af byens folk og liv. Vi må være med til at skabe nye værdier, sammenhold om, samvær og nærvær på og for kirkegården. Vi får ikke de store familiegravsteder, der fylder vores kirkegårde, tilbage. Men vi kan få kirkegårde, der igen er en del af os, og som hører til byens folk ved at åbne op ud til byen. Ved at være et givende sted og et helt særligt sted!

En kirkegård kan så meget - den kan også så lidt. Jeg tror på, at os der arbejder med og på kirkegårdene skal kunne se mulighederne i at åbne kirkegården op, så den bliver til gavn og glæde for de mennesker, der bruger kirkegården. Vi har indset at tiden er kommet til en anderledes måde at arbejde og anskue kirkegårde på, og en anderledes måde de kan benyttes på. Vi skal ikke længere blot vende perlestenene den rigtige vej!

Jeg vil slutte med en rigtig dejlig bemærkning jeg hørte en dag: 2 piger på ca. 10-12 år kommer gående på vejen udenfor kirkegården: De kigger ind gennem lågen og den ene siger til den anden: "Øj se der. Skal vi ikke gå derind? Det ser så flot ud". Den dag var en god dag. Ligesom alle de andre dage for en kirkegårdsleder i Ribe. ■

KORT NYT

1

Ændringer i PersonSag

Når der sker nedbrud i PersonSag (Den digitale dødsanmeldelse) er fx krematorierne sårbare, idet kremeringer ikke kan gennemføres før krematoriet har modtaget en afgørelse. Det er nu blevet aftalt med KM-IT, at afgørelser kan sendes til krematoriet via DAP eller e-Boks i tilfælde af problemer med PersonSag.

Der bliver også foretaget andre ændringer, der skal sikre at beskeder fra fx bedemand til krematorie og kirkegård bliver bedre, samt at muligheden for at indberette forkert bliver mindsket. Fx vil det være muligt, at der i feltet hvor kirkegårdens navn anføres, i stedet kan skrives hvis asken fx skal spredes over åbent hav. Det bliver også muligt at indberette et dødsfald digitalt, selvom den afdøde skal overføres til udlandet; sådanne sager har hidtil skullet behandles manuelt. Ændringerne træder i kraft d. 7. oktober 2019.

Der er dog stadig ikke fundet en løsning på at dato'en for højtideligheden ikke oplyses i PersonSag, hvis begravelseshandlingen skal gennemføres uden præst, eller med en præst fra en anden trosretning.

Kilde: Nyhedsbrev fra DKL

2

Gravrøveri i Venezuela

Krisen i Venezuela kan også ses på kirkegårdene. På Cementerio del Sur, der er den største kirkegård i Caracas, er mange grave blevet åbnet og plyndret af kriminelle bander, der er på jagt efter effekter, der kan sælges. Effekterne kan både være smykker, som de afdøde har fået med i graven, eller deres guldtænder. Også knoglerne kan sælges, idet den kultlignende religion Santeria bruger menneskeknogler i nogle af deres ritualer.

Problemet er efterhånden blevet så stort, at mange pårørende vælger at skrive på graven, at den allerede er blevet plyndret, i håbet om at undgå den rystende oplevelse det er, endnu engang at komme til en åbnet og endevendt grav.

Venezuela har i øjeblikket verdens højeste inflation, og en stor del af befolkningen har ikke længere råd til at købe mad og medicin. Gravrøverierne kan ses som et symptom på et samfund, der er brudt sammen, og hvor de menneskelige og sociale værdier har hårde vilkår.

Kilde: BBC news

3

Kompostering af de døde

Hvis man bor i staten Washington i USA, vil det snart være muligt at ens krop kan blive komposteret, som et alternativ til fx begravelse eller kremering. Loven der gør det muligt, blev underskrevet af Washingtons guvernør i maj måned i år, og vil træde i kraft den 1. maj 2020. Staten Washington bliver dermed den første amerikanske stat der tillader, at borgerne kan bruge kompostjord af døde kroppe i deres bede og krukke.

Det er firmaet 'Recompose', der tilbyder den nye "begravelsesform" og ifølge firmaets stifter, Katrina Spade, tager det ca. 30 dage for en menneskekrop at blive omdannet til kompost. Selve komposteringen foregår ved at de afdøde lægges i en lukket stålcontainer, der indeholder lucerne, træflis og halmstrå. Her bliver kroppene nedbrudt af varmeelskende organismer og gavnlige bakterier. Slutresultatet er en kompostmængde, der svarer til hvad der kan være i ca. to trillebører.

Metoden er udviklet af forskere på Washington State University og er med til at sikre en lavere CO₂-udvikling end fx kremering.

Kilde: www.bt.dk

KALENDEREN

8. september 2018 - september 2019

Gravmindeudstilling på Herlufsholm Kirkegård

Fire meget forskellige kunstnere har fået til opgave nytænke et gravminde til henholdsvis Mindelund for Herlovianere, Familiegravsted og Urnegravsted i græs. Der vil være udstillede kunstværker forskellige steder på kirkegården. Udstillingen kan ses på Herlufsholm Kirkegård, Herlufsholm Allé 169, 4700 Næstved, frem til september 2019.

28. - 30. august 2019

Have & Landskab

DDen grønne fag-udstilling Have & Landskab afholdes på Selandia-CEU i Slagelse. Se mere på www.haveoglandskab.dk

2. - 4. september 2019

Årsmøde for FDK og DKL

DKL og FDK afholder fælles årsmøde i Aarhus på Helnan Marselis Hotel. Se mere herom i bladet.

12. september 2019

Kursus i databeskyttelse - GDPR

Kirkeministeriet afholder et seminar om databeskyttelse (GDPR) på Munkebjerg Hotel i Vejle. Deltagelse er gratis for folkekirkens ansatte. Information om tilmelding kan findes på www.folkekirkenspersonale.dk

26. september 2019

Kirkens Forum

Fagmessen Kirkens Forum afholdes i MesseC i Fredericia. Her vil være udstillinger med relation til kirkegårdsdrift, administration og kirkelige aktiviteter. Se mere på www.kirkensforum.dk

7. - 9. oktober 2019

Lederkursus - Modul 4 - på Best Western Hotel i Svendborg

FDK afholder kurset 'Personalejura, forvaltning og økonomistyring' (modul 4). Se mere på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk. Tilmelding på mail: kursus@danskekirkegaarde.dk

29. oktober - 1. november 2019

DKL afholder krematoriekursus

DKL afholder krematoriekursus på Danhostel i Svendborg. Kurset henvender sig både til nye i branchen og dem, der har været ansat i et krematorium i mange år. Der er fokus på de tekniske, etiske og menneskelige udfordringer, gennem praktisk og teoretisk undervisning. Se mere på www.dkl.dk. Tilmelding til admin@dkl.dk

5. marts 2020

Kirkegårdskonferencen på Hotel Nyborg Strand

Kirkegårdskonferencen afholdes på Hotel Nyborg Strand.

8. - 10. september 2021

Nordisk Kongres

I 2021 afholdes den Nordiske Kongres i Finlands tredje største by Tampere (Tammerfors).

www.vmloader.dk | 9744 1700 | 6161 6942

Vinderup Maskiner A/S

Kontakt en VM Loader forhandler i dit nærområde

Vinderup & Nykøbing | Vinderup Maskiner | 9744 1700 | 6161 6942

Sønderborg | Sønderborg Skov - park & have | 7443 4050

Varde | Varde Have og Skovmaskiner | 8615 6302

Køge | Minitraktorgården Køge | 5599 3737

Næstved | Minitraktorgården | 5572 5376

Hornslet | Elite Service | 7521 0940

Besøg www.vmloader.dk og se det fulde produktprogram

1022LX (22hk)
PRIS
117.800,-

1026LX (26 hk)
PRIS
144.800,-

Kubotamotor, 3 cyl. m/vandkøling, Hurtigskift Redskabshydraulik i joystick og komplet lyspakke

Transportere el - benzin - diesel
250 - 1200 kg lasteevne

Vacuumsuger flere modeller

NICODAN

Nicodan Teknik Aps Lysemosen 25, DK - 8600 Silkeborg
Tlf 8757 2055 www.nicodan.dk info@nicodan.dk

Hasselholm AB
Professional rod-, stød- og stubfræsning gennem 34 år

Hækfræsning

er et af vore mest efterspurgte fræseprodukter når man skånsomt og effektivt vil fjerne rødderne fra et vildvokset buskads eller en gammel hæk.

Hasselholm AB - Box 263 - SE-441 25 Alingsås
Tel. +46 (0)322-502 90 Fax +46 (0)322-551 80 -
www.hasselholm.se - info@hasselholm.se
Vort gratisnummer: 80 88 12 16

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere

Formand:

Jens Zorn Thorsen, Vejle Kirker og Kirkegårde
E-mail: jzt@vejle-kirkegaarde.dk
Tlf: 29 41 86 91

Sekretariat:

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere
Springbakken 1, 9230 Svenstrup J.
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk
Tlf: 60 53 59 00

Se mere på www.danskekirkegaarde.dk

Fremsendelse af annoncer og artikler

Annoncer (reproklart materiale) skal helst afleveres som PDF-filer, for at undgå fejl i forbindelse med annoncens opsætning i bladet.

Billeder, der skal ledsage artikler, skal helst ikke lægges ind tekstdokumentet, men sendes separat i den originale opløsning. Det giver en bedre billedkvalitet i det trykte blad.

Danske Krematoriernes Landsforening

Sekretariat:

Viborgvej 10
7500 Holstebro
Tlf. 40 13 02 23
E-mail: admin@dkl.dk

Formand / Formand for teknisk udvalg:

Tom Olsen, Fælleskrematoriet i Ringsted
Tlf. 26 86 02 01
E-mail: tomo@km.dk

Næstformand:

Erik Bach, Aarhus Kirkegårde
Tlf.: 89 40 27 60 - 29 20 81 58
E-mail: eb@aarhus.dk

Kursusudvalg:

Erik Bach, Aarhus kirkegårde
Tlf. 89 40 27 60 - 29 20 81 58
E-mail eb@aarhus.dk

Tommy Christensen

Tlf. 20 41 61 86

E-mail: tcchristensen@outlook.dk

Se mere på www.dkl.dk

Tidsskriftet 'KIRKEGÅRDEN'

Udkommer 6 gange årligt i samarbejde mellem FDK - Foreningen af Danske Kirkegårdsledere og DKL - Danske Krematoriernes Landsforening

Oplag: 1.125 stk.

Abonnement

Pris: 336,- kr. pr. år
(400,- kr. pr. år for abonnenter udenfor Danmark)
Bestilling eller ændring af abonnement sendes til kontor@danskekirkegaarde.dk

Udgivelser og deadlines i 2019/2020

Nr. 4, august 2019	20. juli 2019
Nr. 5, oktober 2019	15. september 2019
Nr. 6, december 2019	15. november 2019
Nr. 1, februar 2020	15. januar 2020
Nr. 2, april 2020	20. marts 2020
Nr. 3, juni 2020	20. maj 2020

Bladet forventes at udkomme ca. en måned efter deadline.

Annoncepriser

1 side	kr. 3.500,-
1/2 side	kr. 2.500,-
1/4 side, stående	kr. 1.500,-
1/4 side, liggende	kr. 1.500,-
1/8 side	kr. 1.000,-
Visitkort	kr. 900,-

Ved 3 indrykninger pr. år gives 5 % rabat
Ved 6 indrykninger pr. år gives 10 % rabat
Priserne er eks. moms.

Annoncesalg

Tommy Nilsson, Hvidovre Kirkegårde
Mail: tn@fkih.dk, tlf. 23 45 35 56

FRA REDAKTIONEN

Kære læsere. Bladet Kirkegården er i sin nuværende form udgivet i snart 9 år og det til trods, har i stadig mange gode artikler og historier til gode. Vi i redaktionen er meget glade for arbejdet med at levere 6 læseværdige blade årligt, blade som gerne skal være med til at holde jer ajourført med udviklingen på kirkegården med hensyn til både stort og småt. Den danske kirkegård er jo en særdeles levende og spændende arbejdsplads, ikke mindst for os der arbejder på den, eller på anden måde har relationer.

FDK og DKL har omkring 200 medlemmer som repræsenterer det ypperste, når man tænker kirkegårdsdrift i Danmark, og når man så dertil ligger de små 2.000 landsbykirkegårde, som hver især er særdeles værdifulde og uundværlige for lokalområdet, forstår man hvor vigtigt det er at udgive et fagligt og oplysende blad for branchen.

Ja der er mange i branchen, menighedsråd, kirkegårdsledere og gravere, som tilsammen repræsenterer en kolossal stor viden om, og nærer stor kærlighed for kirkegården, en videnbank som må være nærmest utømmelig.

Derfor spørger vi i redaktionen os selv om, hvorfor det er, at vi føler pustet i nakken hver gang vi nærmer os deadline. Der står sjældent meget på vores konto i videnbanken. Så hvis blot nogle af jer kære læsere, i ny og næ bidrager med et lille indskud til kontoen, vil det gøre en forskel. Stort eller småt, blot det har relevans, modtages med kyshånd og vi sorterer gerne. Altså ikke nødvendigvis "Breaking news", men også historien helt nede på gulvet, så garanterer vi til gengæld et supergodt og fagligt interessant blad "Kirkegården" også i fortsættelsen.

God sommer fra redaktionen ©

Fornyeelse med respekt
for tradition siden 1982

JESSING

- Se flere produkter på www.jessing.eu

